

Conselleria de Participació, Transparència, Cooperació i Qualitat Democràtica

RESOLUCIÓ de 16 de febrer de 2022, de la Direcció General de Qualitat Democràtica, Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern, per la qual s'incoa expedient per a la declaració i inscripció a favor del paredó del Terror; al terme municipal de Paterna com a lloc de la memòria de la Comunitat Valenciana, i se sotmet l'expedient incoat a tràmit d'informació pública. [2022/1486]

La Llei 14/2017, de 10 de novembre, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana (DOGV 8168, 13.11.2017), té com a pilar fonamental el compromís amb la Declaració Universal de Drets Humans, i amb el que s'estableix en el dret internacional referent al dret a la veritat, la justícia, la reparació i la memòria, com a garantia de no repetició.

Recuperar la nostra memòria democràtica és més que una qüestió relacionada amb el passat. És la forma més ferma d'assentar en una societat democràtica una cultura de la pau, la convivència i els drets humans. La preservació de la memòria democràtica és indispensable per a la consolidació dels valors de llibertat, respecte, tolerància i acord social, i la seua transmissió a les generacions futures.

De conformitat amb l'article 20.1 de la Llei 14/2017, de 10 de novembre, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana, tindran consideració de llocs de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana aquells espais, immobles o paratges que s'hi troben i revelen interès per a la comunitat autònoma, per haver-s'hi desenvolupat fets de singular rellevància per la seua significació històrica, simbòlica o per la seua repercussió en la memòria col·lectiva de la lluita de valencians i valencianes pels seus drets i llibertats democràtiques, en el període que abasta des de la proclamació de la Segona República espanyola, el 14 d'abril de 1931, fins a l'entrada en vigor de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, el 10 de juliol de 1982.

La repressió de la dictadura franquista sobre els vençuts de la Guerra Civil en el territori de la Comunitat Valenciana va tindre en el paredó del Terror de Paterna un dels seus màxims exponents. En aquest espai van ser represaliades, mitjançant execució per afusellament, aproximadament 2.238 persones de diferents municipis de la Comunitat Valenciana i d'altres localitats del territori nacional.

Vistes les constants iniciatives públiques dutes a terme per associacions, partits polítics i sindicats, en demanda de la rehabilitació del mur del paredó del Terror de Paterna i la seua declaració com a lloc de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana.

Vist l'informe emès pels serveis tècnics de la Direcció General de Qualitat Democràtica, Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern d'aquesta Conselleria de Participació, Transparència, Cooperació i Qualitat Democràtica, favorable a la incoació d'expedient per a declarar lloc de la memòria de la Comunitat Valenciana, el paredó del Terror, al terme municipal de Paterna (València).

Vist que correspon a l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques la formació, gestió i divulgació del Catàleg de llocs i itineraris de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana, així com el procediment per a la seua inscripció.

Vist que la disposició transitòria primera de la Llei 14/2017, de 10 de novembre, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana, assenyalava que fins a la posada en marxa i funcionament de l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, les diferents funcions atribuïdes en aquella a l'esmentat institut es continuaran exercint per les entitats i òrgans que les exercien.

Vist que la disposició transitòria segona del Decret 179/2020, de 30 d'octubre, del Consell, d'aprovació del Reglament orgànic i funcional de la Conselleria de Participació, Transparència, Cooperació i Qualitat Democràtica, correspon a la Direcció General de Qualitat Democràtica, Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern exercir les competències relatives a la memòria democràtica previstes en la Llei 14/2007, fins a la posada en marxa d'aquest institut.

Conselleria de Participación, Transparencia, Cooperación y Calidad Democrática

RESOLUCIÓN de 16 de febrero 2022, de la Dirección General de Calidad Democrática, Responsabilidad Social y Fomento del Autogobierno, por la que se incoa expediente para la declaración e inscripción a favor del paredón de El Terror; en el término municipal de Paterna como Lugar de la Memoria de la Comunitat Valenciana, y se somete el expediente incoado a trámite de información pública. [2022/1486]

La Ley 14/2017, de 10 de noviembre, de memoria democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana (DOGV 8168, 13.11.2017) tiene como pilar fundamental el compromiso con la Declaración Universal de Derechos Humanos y con lo establecido en el derecho internacional en lo referente al derecho a la verdad, la justicia, la reparación y la memoria como garantía de no repetición.

Recuperar nuestra memoria democrática es más que una cuestión relacionada con el pasado. Es la forma más firme de asentar en una sociedad democrática una cultura de la paz, la convivencia y los Derechos Humanos. La preservación de la memoria democrática es indispensable para la consolidación de los valores de libertad, respeto, tolerancia y acuerdo social y su transmisión a las generaciones futuras.

De conformidad con el artículo 20.1 de la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, de memoria democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana, tendrán consideración de lugares de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana aquellos espacios, inmuebles o parajes que se encuentren en ella y revelen interès para la comunidad autónoma, por haberse desarrollado en ellos hechos de singular relevancia por su significación histórica, simbólica o por su repercusión en la memoria colectiva de la lucha de los valencianos y valencianas por sus derechos y libertades democráticas en el período que abarca desde la proclamación de la II República Española, el 14 de abril de 1931, hasta la entrada en vigor del Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana, el 10 de julio de 1982.

La represión de la dictadura franquista sobre los vencidos de la guerra civil en el territorio de la Comunitat Valenciana tuvo en el paredón de El Terror de Paterna uno de sus máximos exponents. En este espacio fueron represaliados mediante ejecución por fusilamiento aproximadamente 2.238 personas de diferentes municipios de la Comunitat Valenciana y de otras localidades del territorio nacional.

Vistas las constantes iniciativas públicas llevadas a cabo por asociaciones, partidos políticos y sindicatos en demanda de la rehabilitación del muro del paredón de El Terror de Paterna y su declaración como Lugar de la Memoria Democrática de la Comunitat Valenciana.

Visto el informe emitido por los servicios técnicos de la Dirección General de Calidad Democrática, Responsabilidad Social y Fomento del Autogobierno de esta Conselleria de Participación, Transparencia, Cooperación y Calidad Democrática favorable a la incoación de expediente para declarar Lugar de la memoria de la Comunitat Valenciana, el paredón de El Terror en el término municipal de Paterna (Valencia).

Visto que corresponde al Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas la formación, gestión y divulgación del Catálogo de lugares e itinerarios de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana, así como el procedimiento para su inscripción.

Vista que la disposición transitoria primera de la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, de memoria democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana señala que hasta la puesta en marcha y funcionamiento del Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas, las distintas funciones atribuidas en la misma al citado Instituto se seguirán ejerciendo por las entidades y órganos que las viniesen desempeñando.

Vista la disposición transitoria segunda del Decreto 179/2020, de 30 de octubre, del Consell, de aprobación del Reglamento orgánico y funcional de la Conselleria de Participación, Transparencia, Cooperación y Calidad Democrática, corresponde a la Dirección General de Calidad Democrática, Responsabilidad Social y Fomento del Autogobierno ejercer las competencias relativas a la memoria democrática previstas en la Ley 14/2007, hasta la puesta en marcha de este institut.

Vist que la incoació i tramitació del present procediment de declaració del paredó del Terror com a lloc de la memòria democràtica valenciana pretén garantir la seua valoració, preservació i protecció com a homenatge i reconeixement de la dignitat de les persones que s'hi van assassinar i dels seus familiars, en resposta a una demanda històrica i com a símbol de restitució de les ofenses i tractament rebut per les víctimes.

Atés el que disposa l'article 22 i següents de la Llei 14/2017, de 10 de novembre, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana, la Direcció General de Qualitat Democràtica, Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern, en el que és matèria de la seua competència, resol:

Primer

Iniciar d'ofici el procediment de declaració del paredó del Terror, al terme municipal de Paterna (València), com a Lloc de la Memòria de la Comunitat Valenciana i realitzar-ne la inscripció i anotació preventiva en el Catàleg de llocs i itineraris de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana amb el número d'inscripció LM 1/2022, segons les característiques i condicions establides en els annexos d'aquesta resolució.

Segon

L'inici comporta l'aplicació provisional, immediata i directa del règim de protecció establert en els articles 25, 26 i 27 de la Llei 14/2017, de 10 de novembre, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana.

Tercer

Se suspelen cautelarment les llicències municipals de parcel·lació, edificació o demolició, així com l'eficàcia de les que hagen pogut atorgar-se sobre el lloc.

Quart

Se suspén cautelarment qualsevol intervenció que poguera posar en perill els valors del bé.

Cinqué

Les anteriors suspensions es mantindran durant la tramitació del present expedient de declaració i inscripció, sense perjudici de l'alçament per part de la Direcció General de Qualitat Democràtica, Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern, en qualsevol moment, si s'acreditara l'absència de risc o perill per al bé la inscripció del qual es pretén.

Sisé

La resolució del procediment d'inscripció es dictarà en el termini de nou mesos per la persona titular de la Presidència de l'Institut, comptats a partir de la data de la present resolució. Si no es notifica la resolució expressa en aquest termini, l'expedient s'entendrà caducat i no podrà iniciar-se un nou procediment en els tres anys següents, llevat que es realitze a instàncies de la persona titular del bé.

Seté

Conforme amb l'article 22.5 de la Llei 14/2017, de 10 de novembre, en l'expedient per a la declaració i inscripció serà preceptiu l'informe del comitè tècnic d'experts i se sotmetrà a tràmit d'informació pública i audiència dels interessats.

Huité

Que la present resolució i els seus annexos es publique en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* i en el Portal de la Conselleria de Participació, Transparència, Cooperació i Qualitat, i siga notificada als particulars directament afectats i a l'Ajuntament de Paterna, a fi que les persones físiques i jurídiques i els interessats pugen presentar en el termini de deu dies les al·legacions que consideren convenientes en el Registre General Electrònic (https://sede.gva.es/va/inicio/procedimientos?id_proc=18497), o en qualsevol dels registres establits en l'article 16.4 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment

Visto que la incoación y tramitación del presente procedimiento de declaración del paredón de El Terror como Lugar de la memoria democrática valenciana pretende garantizar su valoración, preservación y protección como homenaje y reconocimiento de la dignidad de las personas allí asesinadas y de sus familiares, en respuesta a una demanda histórica y como símbolo de restitución de las ofensas y tratamiento recibido por las víctimas.

Considerando lo que dispone el artículo 22 y siguientes de la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, de memoria democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana, la Dirección General de Calidad Democrática, Responsabilidad Social y Fomento del Autogobierno, en lo que es materia de su competencia, resuelve:

Primero

Iniciar de oficio el procedimiento de declaración del paredón de El Terror en el término municipal de Paterna (Valencia) como Lugar de la Memoria de la Comunitat Valenciana y realizar su inscripción y anotación preventiva en el catálogo de lugares e itinerarios de la memoria democrática de la Comunitat valenciana con el número de inscripción LM 1/2022 según las características y condiciones establecidas en los Anexos de esta resolución.

Segundo

El inicio conlleva la aplicación provisional, inmediata y directa del régimen de protección establecido en los art. 25, 26 y 27 Ley 14/2017, de 10 de noviembre, de memoria democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana.

Tercero

Se suspenden cautelarmente las licencias municipales de parcelación, edificación o demolición, así como la eficacia de las que hayan podido otorgarse sobre el lugar.

Cuarto

Se suspende cautelarmente cualquier intervención que pudiera poner en peligro los valores del bien.

Quinto

Las anteriores suspensiones se mantendrán durante la tramitación del presente expediente de declaración e inscripción, sin perjuicio de su levantamiento por parte de la Dirección General de Calidad Democrática, Responsabilidad Social y Fomento del Autogobierno, en cualquier momento, si se acreditara la ausencia de riesgo o peligro para el bien cuya inscripción se pretende.

Sexto

La resolución del procedimiento de inscripción se dictará en el plazo de nueve meses por la persona titular de la Presidencia del Instituto, contados a partir de la fecha de la presente resolución. De no notificarse la resolución expresa en dicho plazo el expediente se entenderá caducado, no pudiendo iniciarse nuevo procedimiento sobre el mismo en los tres años siguientes, salvo que se realice a instancia de la persona titular del bien.

Séptimo

Conforme el artículo 22.5 de la Ley 14/2017, en el expediente para la declaración e inscripción será preceptivo el informe del comité técnico de expertos y se someterá a trámite de información pública y audiencia de los interesados.

Octavo

Que la presente resolución junto a sus anexos se publique en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* y en el Portal de la Conselleria de Participación, Transparència, Cooperación y Calidad y sea notificada a los particulares directamente afectados y al Ayuntamiento de Paterna a fin de que las personas físicas y jurídicas y los interesados puedan presentar en el termino de diez días cuantas alegaciones consideren convenientes en el Registro General Electrónico (https://sede.gva.es/va/inicio/procedimientos?id_proc=18497), o en cualquiera de los registros establecidos en el artículo 16.4 de la Ley 39/2015, de 1 de octubre,

administratiu comú de les administracions públiques, dirigides a la Direcció General de Qualitat Democràtica, Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern.

Contra la present resolució, que no esgota la via administrativa, podrà interposar-se un recurs d'alçada davant de la Secretaria Autònoma de Cooperació i Qualitat Democràtica en el termini d'un mes a comptar des de l'endemà a la notificació de la present resolució, d'acord amb el que s'estableix en els articles 121 i 122 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques.

València, 16 de febrer de 2022.– El director general de Qualitat Democràtica, Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern: Iñaki Pérez Rico.

del procedimiento administrativo común de las administraciones públicas, dirigidas a la Dirección General de Calidad Democrática, Responsabilidad Social y Fomento del Autogobierno.

Contra la presente resolución, que no agota la vía administrativa, podrá interponerse recurso de alzada ante la Secretaría Autonómica de Cooperación y Calidad Democrática en el plazo de un mes a contar desde el día siguiente a la notificación de la presente resolución, de acuerdo con lo establecido en los artículos 121 y 122 de la Ley 39/2015, de 1 de octubre, del procedimiento administrativo común de las administraciones públicas.

València, 16 de febrero de 2022.– El director general de Calidad Democrática, Responsabilidad Social y Fomento del Autogobierno: Iñaki Pérez Rico.

ANNEXOS

Per a l'elaboració dels annexos següents s'ha utilitzat, entre altres, la fitxa del vigent Catàleg de Béns i Espais Protegits de Paterna, aprovat en 2012 (BOP núm. 17 de 27/01/2015) i que, formulat de manera independent al PGOU, constitueix l'instrument complementari del planejament que estableix el règim jurídic urbanístic i patrimonial al qual queda sotmés el bé, de conformitat amb la Llei 5/2014, de 25 de juliol, d'ordenació del territori, urbanisme i paisatge, de la Comunitat Valenciana (LOTUP); l'obra de Vicent Gavarda Cebellán, en concret la publicació *Els afusellaments al País Valencià (1938-1956)*. Publicacions de la Universitat de València; núm. 1 (2007); i l'article de Miguel Mezquida Fernández i Alejandro Calpe Vicente: *El paredón de Paterna: una deuda con uno de los espacios de memoria más significativos del País Valenciano*, publicat en: *Violencia, conceptualización, memoria, represión, estudios, monumentalización, exhumaciones. València 1939-2020*; Diputació de València, pàg. 213-234. S'ha emprat també informació allotjada en el visor de l'Institut Cartogràfic Valencià i en la seu electrònica del Cadastre.

ANNEX I

A. IDENTIFICACIÓ DEL BÉ LLOC DE LA MEMÒRIA EL PAREDÓ DEL TERROR DE PATERNA (VALÈNCIA).

a.1. Denominació principal:

Paredó del Terror de Paterna

a.2. Localització:

Província: València
Comarca: Horta Nord
Municipi: Paterna

a.3. Referència Cadastral:

0169620YJ2706N0001UJ (ocupant el propi bé i el seu entorn una part d'aquesta Referència Cadastral, d'aproximadament uns 8.370 m²).
Superfície gràfica total de la Referència Cadastral: 103.352 m².
Ur. Polígon Nord 27 BI: A sòl classe urbana. Ús principal: sòl sense edificar.
Sector Pla del Rector (Antic PP militars).
Titularitat privada.

a.4. Cronologia:

El paredó del Terror va formar part en els seus orígens de la galeria de tir del Campament militar de Paterna, la construcció del qual es va dur a terme en la dècada de 1920.

En 1923 es va crear el 6é Regiment d'Artilleria Lleugera de Campanya, la base del qual es trobava en les instal·lacions del Campament militar de Paterna. Posteriorment, després de la guerra civil, es creà el Regiment d'Artilleria 17 i el Regiment d'Artilleria 43 (dissolt en 1960), amb base també en aquest campament.

La galeria estava integrada dins de les construccions pròpies del campament, que comptava amb tot el necessari per a l'ensinistrament i allotjament de tropes militars. Aquest complex militar va anar ampliant-se al llarg del segle XIX, i finals del XX. Francisco de Castells, coronel d'Enginyers, va ser l'encarregat d'efectuar algunes reformes en les instal·lacions durant l'any 1924.

La construcció de la galeria va tindre a veure amb els canvis logístics que s'estaven produint dins del recinte, ja que fins a mitjan segle XIX la pràctica totalitat del campament albergava soldats del cos d'artilleria.

La presència de tropes d'infanteria era quasi testimonial, però en la segona meitat del XIX es va decidir incloure una major quantitat de soldats en el campament d'aquesta arma, i s'hi construï una caserna d'Infanteria. Per això, es necessitava un lloc per a fer pràctiques de tir, d'aquí ve que es construïra la galeria.

La galeria va comptar amb diverses modificacions al llarg dels anys; la més important es va registrar amb l'arribada del fusell *Mausser* a l'exèrcit espanyol, ampliant-se la distància de tir de 85 a 100 m.

La galeria de tir del *Terrer* és l'única de les existents en les instal·lacions que s'ha conservat fins hui. El seu ús com a galeria de tir pròpiament dita seria interromput a partir de 1939, encara que es desconeix si el doble ús que se li va donar tant com a lloc d'afusellament o galeria de tir es van compaginar en el temps.

El paredó va estar en ús com a lloc d'afusellaments des d'abril de 1939 fins a 1956. A partir d'aquest moment va perdre la funció de lloc d'execució, i va continuar utilitzant-se en la instrucció militar de nous membres de la caserna de Paterna. Posteriorment, ja en democràcia, la galeria de tir va caure en l'oblit.

Fins a finals dels anys 90 del segle XX i principis del segle XXI no es van posar en marxa diferents iniciatives per part de col·lectius memorialistes com l'Ateneu Republicà de Paterna (ARPA), o el Grup per a la Recuperació de la Memòria Històrica de València (GRMHV), tot promovent diversos actes de record i memòria, i exigint la dignificació d'aquest emblemàtic espai de memòria.

Actualment s'ha configurat com un lloc de memòria on cada 14 d'abril i 1 de novembre es realitzen actes i trobades per part de familiars i organitzacions republicanes, sindicals, polítiques, etc., en record de les víctimes.

B. IDENTIFICACIÓ DELS VALORS MATERIALS, HISTÒRICS O SIMBÒLICS QUE JUSTIFIQUEN LA SEUA DECLARACIÓ.

Si bé la memòria democràtica es transmet a través dels diferents vestigis que han arribat fins a l'actualitat: documents, testimoniatges orals, relats familiars, imatges, enregistraments sonors i audiovisuals; també a través dels llocs en els quals es van produir els tristos i tràgics esdeveniments que van impedir el desenvolupament d'una societat democràtica és possible recuperar la memòria democràtica.

Conxita Mir Curcó en el seu article *Acció Pública i regulació memorial del territori* (Barcelona, 2009), en R. Vinyes (Ed.), *L'Estat i la memòria. Governos i ciutadans enfront*

dels traumes de la història, pàg. 523-547, RBA, exposa que: “la recuperació de la memòria a partir dels elements físics, permet fixar el passat en el territori, pot oferir l'oportunitat d'utilitzar l'espai públic com un instrument eficaç al servei de l'aprenentatge democràtic”.

La importància essencial del paredó del Terror de Paterna és que constitueix un testimoniatge excepcional de la brutal repressió per part dels vencedors en el territori de la Comunitat Valenciana, durant el final de la guerra civil i la dictadura.

Per tant, el seu protagonisme històric i simbòlic, envoltat de fets traumàtics, exigeix la seua protecció com a lloc de la memòria així com la deguda dignificació i interpretació. De forma que quede fixat materialment el passat i es contribuïska d'aquesta manera a l'estudi d'un espai vinculat al terror, on es van cometre tot tipus de vulneracions dels drets humans després de la guerra civil i durant la dictadura, pels qui es van alçar contra el poder legítimament constituït de la II República i van acudir a la violència com a mitjà de defensar i imposar les seues idees, la seua ideologia i el seu projecte polític.

A més, la seua rellevància per a la Comunitat Valenciana és manifesta. A la Comunitat Valenciana existeixen escassos exemples d'aquest tipus espai; és el cas de la ciutat de Castelló de la Plana, on es va emplaçar un monòlit al costat del *Riu Sec* on van ser afusellades més de 700 víctimes; al Cementeri Municipal de Dénia (52 afusellats), al costat de l'antiga tàpia del que va ser cementeri civil que encara conserva els impactes d'alguns trets. També van ser usades com a tal les tàpies dels cementeris d'Alzira i Llíria.

b.1. Valors materials

L'interés material o físic de l'espai del paredó del Terror consisteix en el manteniment en peus d'una instal·lació originàriament militar, de singular tipologia, que va veure amb el temps transformat el seu ús de galeria de tir a mur d'execucions dels opositors al règim feixista, nascut al final de la guerra civil.

En l'actualitat el conjunt està compost pel propi mur de maçoneria, el fossat i el mur paral·lel. El sistema constructiu emprat per a la seua construcció era l'existent en l'època: mur de pedra i maçoneria.

Actualment és visible una mínima part del que en el seu moment va ser el conjunt original, en bona part a causa del total abandó que pateix aquest lloc (utilitzant-se sovint com a abocador il·legal).

b.2. Valors històrics i simbòlics

A més, el paredó del Terror constitueix un element d'especial rellevància simbòlica i històrica de la Comunitat Valenciana, com a lloc d'afusellament i execucions massives, amb abast simbòlic tant per a la pròpia població de Paterna, com per al conjunt del territori valencià, i el record del qual roman viu en la memòria col·lectiva.

El context històric pel qual és conegut aquest lloc és el de la fi de la guerra civil i la posterior postguerra, ja que en aquest espai van ser afusellades aproximadament 2.238 persones des de l'any 1939 fins a 1956, de les possibles 2.981 assassinades a la província de València.

El Terrer va ser el lloc triat per la dictadura per a assassinar milers de persones. Va ser el lloc d'afusellament de gentes de tota la Comunitat Valenciana (191 municipis) i també d'altres llocs de l'Estat espanyol (41 municipis), en què resten representades 40 de les 52 províncies que hi havia en l'època.

Es tractaria del segon lloc del territori nacional amb més execucions, després del cementeri de l'est de Madrid.

La guerra civil va constituir un tràgic període de dolor i sofriment que va ensagnar la vida i la memòria d'infinat de persones. Aquesta tragèdia es va prologar, després de la victòria de les tropes rebels, durant la posterior dictadura franquista.

Amb la fi de la guerra civil, la repressió franquista va començar de manera ferma i sistemàtica a la Comunitat Valenciana i aquesta es va manifestar en el mateix paredó.

Al cementeri de Paterna es van recollir entre altres assassinats, els cadàvers provinents de l'aplicació de la major part de les sentències dictades en judicis sumaríssims i consells de Guerra, pels il·legítims tribunals militars de la ciutat de València i d'altres municipis.

Fins a Paterna eren enviats tots els sentenciats a mort pel Tribunal militar de València, i s'hi centralitzava gran part de la repressió franquista de la província i quasi la meitat de la Comunitat Valenciana.

A les primeres detencions selectives d'autoritats republicanes (alcaldes, regidors, governadors civils, líders de partits marxistes i organitzacions sindicals socialistes i anarquistes, algun representant militar), van seguir massives detencions de simples militants, obrers i professionals que s'havien oposat d'una forma o una altra al colp militar, o van manifestar en algun moment la seua lleialtat a la República.

A diferència dels ocorregut en la resta de l'Estat, en el cas de la província de València, les sentències dictades en la capital de la província no es van dur a terme en la pròpia ciutat ni en les tàpies del seu cementeri ni als patis de les seues casernes, sinó que van ser aplicades en el camp de tir del *Terrer* de Paterna i les víctimes foren enterrades al seu cementeri.

Les víctimes que arribaven a aquest lloc provenien de diversos penals. La majoria venien de la Presó Cel·lular o *Presó Model* i del Penal de Sant Miquel dels Reis, encara que també de presons menors com la Presó militar de Montolivet, la Presó Convent de Santa Clara de Dones, o centres provisionals com la Presó de les Torres de Quart, tots ells situats a València. També s'han documentat casos en els quals es van traslladar víctimes des d'altres partits judicials, com Llíria, Gandia o Xàtiva.

La *saca* de condemnats del dia, enviats des dels diferents centres penitenciaris, eren prèviament posats en *capella* perquè si ho desitjaven es pogueren confessar. Poc després se'ls emmanillava i se'ls pujava a camions per a ser traslladats fins a Paterna. Segons diferents testimoniatges, els presos arribaven en camió fins a la mateixa galeria de tir, i depenent de la quantitat de sentenciats a mort, podien realitzar-se diferents *tandes* d'afusellament. La població local que vivia en les zones limítrofes sentia els trets de cadascuna de les execucions.

Segons les fonts orals i bibliogràfiques, els presos arribaven en el camió fins a la mateixa galeria de tir i l'execució podia fer-se de dues formes diferents. La primera d'elles era

col·locar-los contra la tàpia i realitzar l'execució (aquesta forma era l'habitual en tota la geografia espanyola); però a Paterna es va contemplar una segona manera de dur a terme els escamots d'afusellament:

Atés l'horari d'execució (matí o vesprada) i al posicionament del sol en l'horitzó, les víctimes podrien haver sigut situades sobre el mur, col·locant-se l'escamot d'execució en un o en un altre sentit.

Aquests mateixos testimoniatges assenyalen també que, aprofitant la forma de la galeria de tir, hi pujaven els reclusos perquè, quan es produïren els trets de l'execució, aquests caigueren a terra i d'ací foren recollits per un carretó que els portaria directament al cementeri de Paterna, a escassos 500 metres del *Terrer*.

Del camí que recorria aquest carretó, se'n va dir popularment el *Camí de la Sang*, a causa de la reguera de sang que es formava després de cada execució.

Els primers executats a Paterna ho van ser el 2 d'abril de 1939, a penes tres dies després de l'entrada de la tropes franquistes a la ciutat de València i, tret d'alguna excepció, aquest *procés* va ser l'habitual per a totes les víctimes conduïdes fins a Paterna, sobretot en els primers anys de la dictadura, quan la repressió va ser dura i sistemàtica, sent rara la setmana en la qual no es realitzaven afusellaments, aproximadament a raó de quinze a trenta persones en cadascuna de les *saques*, encara que a vegades, com va ser el cas de novembre de 1939, es van realitzar set *saques*, amb un total de 318 condemnats, i s'hi va executar en algun moment cinquanta persones en un mateix dia.

Durant els anys successius, i encara que el ritme va ser menor, no es van detindre les execucions fins als anys 50, moment en el qual van ser pràcticament molt residuals i molt concretes, en tractar-se fonamentalment de guerrillers antifeixistes (*maquis*). Doroteo Ibáñez Alconchel, membre del Partit Comunista d'Espanya i de l'Agrupació Guerrillera de Llevant i Aragó, seria l'últim represaliat a Paterna el 10 de novembre de 1956.

Els escamots d'afusellament estaven formats per membres de l'exèrcit revoltat i de la Guàrdia Civil. En els primers mesos també està datada la participació de membres de Falange. El canvi d'uns piquets d'afusellament per uns altres no va ser dràstic sinó gradual, produint-se entre finals de 1939 i principis de 1940. Seria a partir de 1941 quan la Guàrdia Civil va acabar assumint la comesa d'executar les penes capitals.

El paredó del *Terrer* no va ser l'únic enclavament utilitzat per a materialitzar els afusellaments, durant la postguerra al terme municipal de Paterna, van ser utilitzades també les tàpies del propi cementeri municipal.

Per tot això, el paredó del *Terrer* de Paterna té una indiscutible i singular rellevància històrica per al poble valencià, i és un espai essencial per a afermar la consciència simbòlica d'identificació i cultura democràtica valenciana, situant-lo entre els més destacats del panorama memorialista de l'Estat. En suma, es tracta d'un espai fonamental que actua com a revitalitzador de la memòria democràtica.

C. DESCRIPCIÓ I DETERMINACIÓ DE LES PARTS DEL BÉ I DEL SEU ENTORN QUE SÓN OBJECTE D'INSCRIPCIÓ.

c.1. Són elements objecte d'inscripció el mur d'execucions o *paredó* i els elements associats a aquell (impactes de projectils), així com un entorn d'aproximadament uns 8.370 m². Així mateix, hauran de ser inscrits tots aquells elements que en l'actualitat es troben ocults a la vista i els que en un futur (després de treballs arqueològics, de restauració, de conservació i posada en valor) podrien exhumar-se.

Segons Francisco de Castells, coronel d'Enginyers, que va ser l'encarregat d'efectuar unes certes reformes en les instal·lacions de Paterna durant l'any 1924, en el seu treball sobre la pròpia estructura (*Campament militar de Paterna -València-*. Memorial d'Enginyers de l'Exèrcit-Madrid, 1924), la galeria de tir (*paredó*): *"Té 85 metres de longitud, que seran ampliat molt en breu fins a 100, mitjançant un retorn o tros de 25 que se li ha d'agregar, per 6,50, terme mig d'altura. En la part anterior existeix un fossat de 2.30 d'amplària per 1.80 de profunditat i en la part posterior (el talús de la qual està revestit amb murs de maçoneria ordinària, en forma de graons, per a contindre les terres...) [...] En el citat fossat existeixen nou llocs d'observació, blindats, per als servents dels blancs, i un altre per a l'oficial"*.

c.2. Quant al *paredó*, es tracta d'una construcció militar de maçoneria travada amb formigó i revestida amb una potent capa d'aquest mateix material, utilitzada en origen com a galeria de tir d'ensinistrament militar.

El conjunt està compost pel propi mur de maçoneria, el fossat i el mur paral·lel. El sistema constructiu emprat per a la seua construcció era l'existent en l'època: mur de pedra i maçoneria.

Actualment l'alçada de l'estructura oscil·la entre 1,20 i 1,50 m, a causa de la important sedimentació i aterrament de l'entorn i presenta una amplària de 0,6 m. En la seua part frontal s'observen 3 obertures, una de les quals està quasi encegada per complet a causa del rebliment i moviments de terres realitzats en el passat prop del mur. Es desconeix si existeix cap altra obertura.

- La primera obertura té una boca d'1,25 m, una altura d'1,26 m, i una profunditat d'1,70 m.
- La segona posseeix una obertura d'1,35 m, una altura d'1 m, i una profunditat d'1,40 m.
- Quant a la tercera obertura, quasi encegada, posseeix una amplària d'1,10 metres i un espai obert de 0,1 metres d'altura.

De les dues obertures no encegades, s'hi pot apreciar que les seues parets estan fetes de pedra amb volta de pedra i formigó.

Existeix una avantmuralla o mur paral·lel, en el punt més allunyat de la carretera, a una distància que oscil·la entre 2,85 i 3 m.

Segons alguns testimoniatges *El Terror* estaria format per una muntanya de 10 metres d'altura per 100 metres de llarg, amb un mur de ciment que sustentaria la muntanya artificial i un altre mur que suportava la piràmide de terra.

c.3. En l'actualitat tant el *paredó* com el suposat *Camí de la Sang* estan força deteriorats, donada la utilització de l'entorn com a abocador de terres i enderroc que ha produït el soterrament del mur i l'esborrat del camí. Algunes intervencions d'entitats memorialistes han netejat i buidat de runes la zona del bé. Hui l'estat del *paredó* és lamentable, tot el

fossat de la galeria de tir es troba reblit per terra i ocasionalment enderrocats, ja que la zona ha sigut utilitzada per a desfer-se il·legalment de material constructiu. El farciment de terres que oculta parcialment el mur i que s'ha vingut produint al llarg dels anys, no permet que s'aprecie el mur en la seua magnitud ni, per tant, el procés d'afusellament que s'hi realitzava.

Com a elements addicionals han de considerar-se els grafitos i pintades que s'han anat realitzant sobre la superfície del mur.

No s'han realitzat actuacions recents en el propi element, encara que en l'actualitat s'estan duent a terme actuacions de neteja i intervenció paisatgista en la zona.

c.4. L'entorn a inscriure, 8.372 m², s'ha fet coincidir aproximadament amb el que figura en la fitxa del vigent Catàleg de Béns i Espais Protegits de Paterna. Aquest entorn es correspon amb l'espai d'activitats a desenvolupar previstes com a lloc de la memòria.

c.5. Altres béns adjacents. Patrimoni memorialista situat en l'entorn.

Aquests elements queden en l'actualitat fora d'aquesta declaració de lloc de la memòria a l'espera d'una posterior declaració que podria donar-se, incloent-los en un itinerari de la memòria per la seua intrínseca relació amb l'espai memorialista.

c.5.1. Camí de la Sang.

Es desconeix amb claredat tant el seu traçat original com la seua cronologia.

Quant al seu traçat en l'actualitat no pot identificar-se clarament l'antic recorregut, únicament se'n poden realitzar hipòtesis mitjançant l'anàlisi de fotos aèries antigues. En aquest sentit es tractaria d'un camí que aniria pràcticament en línia recta des del *Terrer* fins al cementeri. El ferm del camí és el propi terreny natural de la zona.

Alguns testimoniatges assenyalen un trajecte alternatiu que travessaria el nucli urbà de Paterna.

Sembla que las primeres vegades que es van utilitzar vehicles per a transportar els cadàvers a les fosses va provocar la protesta de les autoritats locals per l'escàndol que implicava la reguera de sang que l'acció comportava; es va canviar el trajecte fins al cementeri, creant un accés directe a través dels garroferars.

Es desconeix també la seua cronologia atés que existeixen diferents hipòtesis de treball. Al respecte, una que indica que el camí ja existia abans que l'exèrcit adquirira la propietat dels terrenys, i una altra que estableix que es construiria *ex profés* per a ser emprat en el trasllat dels cossos assassinats cap al cementeri.

c.5.2. Cementeri municipal. Durant un llarg període de temps (1939-1956), tant les tàpies del cementeri com el pròxim camp de tir, serien muts testimonis de les execucions perpetrades pel franquisme per a esborrar tot indici de democràcia.

c.5.3. Fosses comunes del cementeri. Serien també les 154 fosses comunes en les quals reposen les víctimes de les execucions un espai memorialista d'especial rellevància, així com el memorial que pròximament es construirà dins de l'espai del cementeri.

Algunes fonts documenten altres llocs de morts violentes fora de l'entorn del *Terrer*, com és el cas de la tàpia del *Picador* de la caserna militar de Paterna (Gavarda, 2007) o la *Creu* (creu del terme que separa el municipi de Paterna del de Benimàmet); i el *Pont de la Mort* (segons testimoniatges orals).

D. DELIMITACIÓ CARTOGRÀFICA AMB LES SEUES CORRESPONENTS COORDENADES GEOGRÀFIQUES.

d.1. Coordenades:

Punt centroide. Fus 30 ETRS89

UTMe 720411
UTMn 4376666
Altura: 64 m.s.n.m.

La delimitació literal del bé i de l'entorn de protecció declarat lloc de la memòria del paredó del *Terrer* de Paterna comprén un polígon irregular situat dins de la parcel·la 0169620YJ2706N0001UJ del Polígon N 27, Sector *Pla del Rector* (antic PP militars) i delimitat per les coordenades següents (sentit horari):

PUNT	X	Y
1 NE	720446	4376709
2 E	720456	4376675
3 ES	720470	4376631
4 SW	720364	4376608
5 W	720354	4376662
6 NW	720349	4376694

La línia del propi paredó dins de l'anterior espai transcorreria en línia recta d'est a oest, aproximadament, per les coordenades següents:

X	Y
720454	4376645
720431	4376641
720392	4376632
720361	4376625

L'espai delimitat se troba situat en un sòl rural sense ús desenvolupat fins al moment. El polígon així delimitat pel seu costat est discorre per la vora d'una part de la carretera que uneix Paterna amb Valterna, mentre que el seu costat oest es configura amb el vial que condueix al Col·legi Jaume I. Aquests dos eixos s'uneixen en la seua part sud en la zona delimitada per la zona d'arbres que acaba a l'esplanada anterior al Col·legi Jaume I.

El seu accés es realitza per la CV-365 (V-615), eixida en el quilòmetre 1, eixida Fira València. Després s'agafa el desviament amb direcció pàrquing Jaume I - Lloma llarga, després de 300 metres, i després de passar el clos del col·legi Jaume I, a mà esquerra al costat d'un camí de terra d'amplària variable que arriba fins al cementeri, conegut tradicionalment com *Camí de la Sang*. El paisatge circumdant està format per matoll baix,

esguitat de garrofers i pins, una mica degradat per moviments de terres i la utilització, en el passat, dels voltants com a abocadors incontrolats.

E) INSTRUCCIONS PARTICULARS DE PROTECCIÓ I USOS COMPATIBLES, SENYALITZACIÓ I DIVULGACIÓ. NORMATIVA DE PROTECCIÓ DEL LLOC DE LA MEMÒRIA DEL PAREDÓ DEL TERROR DE PATERNA I DEL SEU ENTORN.

PRIMER. Objecte.

La present resolució té per objecte declarar lloc de la memòria el paredó del Terror, situat al terme municipal de Paterna i el seu entorn (València).

El paredó del Terror de Paterna és un Lloc de Memòria, atés que està indissolublement associat al patrimoni memorialista del final de la guerra civil i la dictadura.

SEGON. Règim i inscripció del bé.

Conforme a l'art. 24 de la Llei 14/2017, de 10 de novembre, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana, la inscripció d'un lloc o itinerari de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana en el corresponent catàleg suposarà un reconeixement singular i l'aplicació del règim general de protecció establert en la llei.

TERCER. Règim particular de protecció i conservació.

1. Les persones propietàries, titulars de drets o simples posseïdores dels terrenys o immobles inscrits com a lloc de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana, en tot cas, hauran:

- a) De realitzar les actuacions de conservació, protecció i manteniment en raó de la seua condició de lloc de la memòria democràtica, de manera que es garantisca la salvaguarda dels seus valors.
- b) D'utilitzar els béns de manera compatible amb els valors intrínsecs a la seua condició.
- c) D'executar les obres o actuacions per a la conservació, manteniment o custòdia ordenades per l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la disposició transitòria primera de la Llei 14/2017, de 10 de novembre, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana, a la vista dels informes tècnics dels quals es desprenga aquesta necessitat, el cost de la qual no supere el 50% del valor del bé de què es tracte.
- d) De facilitar a l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, les activitats d'inspecció així com totes les actuacions tendents d'evitar la destrucció i deterioració del bé.

2. Correspon a l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, assessorar sobre aquelles obres i actuacions precises per al compliment del deure de conservació.

3. L'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana, col·laborarà en la conservació, manteniment i rehabilitació de conformitat amb la citada llei.

QUART. Usos permesos.

4.1. Els usos permesos seran aquells tendents a la conservació, restauració, i rehabilitació, posada en valor i gaudi del bé i el seu entorn i que contribuïsquen a la consecució d'aquests fins, sense degradar la seua imatge o posar en perill la seua conservació ni alterar els seus valors memorialistes.

4.2. Els usos permesos, en tot cas, hauran de:

a) Respectar el manteniment del volum, la tipologia, la morfologia, la distribució i el cromatisme del paredó del Terror, afavorint la conservació dels elements bàsics que defineixen la seua forma d'articulació. En particular es prohibeix l'enlluït del mur.

b) Respectar el manteniment de tots els elements accessoris que defineixen el paredó del Terror, especialment els forats provocats pels impactes dels trets de qualsevol naturalesa.

4.3. No està permés realitzar cap activitat que pugua portar a la deterioració del bé protegit ni del seu entorn, o que implique el menyspreu de la dignitat de la memòria de les víctimes executades, quedant només permeses les activitats encaminades a la dignificació del lloc, l'homenatge a les víctimes i els seus familiars, o les dirigides a establir rutes de la memòria democràtica, activitats didàctiques i similars.

4.4. No s'autoritzarà cap edificació en el seu entorn qualsevol que en siga l'ús, excepte aquelles edificacions vinculades a la protecció i/o divulgació del bé.

4.5. Es prohibeix l'accés amb vehicles motoritzats a zones o vials inclosos en l'entorn que en l'actualitat no es troben asfaltats, amb l'excepció dels vehicles d'ús agrícola, ramader, forestal i patrimonial.

4.6. Queden expressament prohibits l'abocament de residus, els moviments de terres i excavacions, excepte aquells moviments i actuacions que siguen necessaris per a l'estudi, conservació i posada en valor del bé.

CINQUÉ. Obligacions i drets.

5.1. Les persones propietàries, titulars de drets o simples posseïdores dels terrenys o immobles inscrits com a lloc de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana, a més de les obligacions a les quals es refereix l'article 3, en tot cas, hauran de:

a) Comunicar a l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, les transmissions o actuacions que, en relació amb els béns inscrits, efectuen per qualsevol títol, causa o circumstància, així com els danys o altres afectacions que aquells patisquen.

b) Permetre la seua senyalització, conforme al que s'estableix en l'article 28 de la Llei 14/2017, de 10 de novembre, de la Generalitat, de memòria democràtica i per a la convivència de la Comunitat Valenciana.

c) Permetre la visita pública en dies i hores prèviament assenyalats. L'emplene d'aquesta obligació podrà ser dispensat totalment o parcialment per l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, quan hi haja causa justificada.

d) Quantes altres obligacions se'ls imposen expressament per la normativa d'aplicació en matèria de memòria democràtica i patrimoni cultural valencià.

5.2. Les persones propietàries, titulars de drets o simples posseïdores dels terrenys o immobles inscrits com a lloc de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana, tenen els drets següents:

a) Rebre assessorament per part de l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, en tot el relatiu a la conservació i protecció del bé.

b) Sol·licitar subvencions o altres mesures de foment que puguen establir-se per a la seua conservació.

SISÉ. Règim d'intervenció administrativa.

1. L'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, podrà impedir qualsevol enderrocament i suspendre qualsevol classe d'obra o intervenció que siga necessàries per a salvaguardar la integritat d'un bé inscrit en el catàleg de llocs de la memòria.

2. Les entitats locals hauran de comunicar a l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, amb caràcter previ a la seua tramitació, les sol·licituds de llicència d'enderrocament, d'obra o intervenció que els siguen formulades i afecten un lloc de la memòria inscrit.

3.- De conformitat amb el que prescriu l'article 27 de la 14/2017, de 10 de novembre, els instruments de planificació territorial i el planejament urbanístic municipal establirà determinacions d'ordenació concordes amb el règim de protecció establert per als béns inscrits en el Catàleg de llocs i itineraris de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana.

4.- El planejament urbanístic inclourà els llocs inscrits en el corresponent catàleg mitjançant fitxa individualitzada i amb grau de protecció adequat a la preservació d'aquests béns.

5.- D'igual manera, en les actuacions sotmeses als instruments de prevenció i control ambiental segons la legislació vigent, s'adoptaran les mesures protectores i cautelars necessàries per a conservar els béns inscrits en el Catàleg de llocs i itinerari de la memòria democràtica del Comunitat Valenciana.

6. Amb la finalitat de salvaguardar els valors que van motivar la inscripció en el catàleg, serà necessària l'autorització de l'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets

Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, per a qualsevol canvi o modificació que es desitge dur a terme en un lloc de la memòria i que pot afectar-ne la conservació, tant de tota mena d'obres o intervenció, incloent-hi remocions del terreny com canvis d'ús, cablejat, antenes i conduccions aparents.

7. La sol·licitud d'autorització haurà d'acompanyar-se amb un projecte de conservació corresponent a la intervenció que s'ha de realitzar obra o intervenció, i la seua repercussió sobre la conservació dels valors del bé inscrit.

8. L'autorització s'entendrà caducada si transcorreguera un any sense haver-se iniciat les actuacions per a les quals va ser sol·licitada.

9. Es prohibeixen l'emmagatzematge a l'aire lliure de materials i l'abocament de residus. La senyalització del lloc per a la seua dignificació haurà d'ajustar-se a la tipologia que s'establisca i serà harmònica amb el lloc i el seu significat històric.

SETÉ. Patrimoni arqueològic.

Per a la realització d'intervencions arqueològiques en el bé declarat lloc de la memòria s'haurà de presentar una proposta d'intervenció que haurà de definir el seu abast en els termes que prescriu la Llei 4/98, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià, modificat per la Llei 9/2017, de 7 d'abril, que anirà acompanyada de la documentació tècnica oportuna que en permeta l'avaluació patrimonial. També haurà d'especificar la ubicació així com adjuntar les fotografies que permeten constatar la situació actual i la seua transcendència patrimonial.

HUITÉ. Patrimoni memorialista protegit.

1. Formen part del patrimoni protegit el mur i els seus elements així com un entorn de 8.370 m² i tots aquells elements que en l'actualitat es troben ocults a la vista i els que en un futur (després de treballs arqueològics, de restauració, de conservació i posada en valor) pogueren exhumar-se, si fa el cas.

2. Així mateix, queden protegits com a béns mobles de l'àrea declarada i gaudiran de la mateixa protecció, tots aquells elements actuals o futurs, que s'instal·len en l'espai declarat per a la dignificació i homenatge a les víctimes.

NOVÉ. Senyalització i difusió.

1. L'Institut Valencià de la Memòria Democràtica, els Drets Humans i les Llibertats Públiques, o òrgan que corresponga, de conformitat amb la Llei 14/2017, de 10 de novembre, farà la senyalització del bé protegit mitjançant la senyalística corporativa sobre memòria democràtica aprovada.

2. Aquest òrgan adoptarà les mesures oportunes per a la difusió i divulgació dels llocs de la memòria així com dels valors que representa.

DÈCIM. Règim sancionador.

1. L'incompliment de les obligacions i deures previstos en els preceptes anteriors donarà lloc a l'exigència de la corresponent responsabilitat sancionadora en els termes de l'art. 59 i següents de la Llei 14/2017.

2. D'igual manera, l'incompliment de les obligacions i deures establits en els preceptes anteriors sobre el règim de protecció, usos compatibles i mesures cautelars, facultarà a la

Generalitat Valenciana l'expropiació forçosa dels terrenys i immobles inscrits com a llocs de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana, per causa d'utilitat pública o interès social. Constituirà, a més, causa d'interès social per a l'expropiació per la Generalitat Valenciana el perill de destrucció o deterioració irreparable del bé.

F) MESURES CAUTELARS PER A LA PROTECCIÓ I CONSERVACIÓ DEL BÉ.

1. La iniciació del present procediment de declaració i inscripció del bé en el catàleg de llocs i itineraris de la memòria, porta aparellada l'anotació preventiva del bé en el Catàleg de llocs i itineraris de la memòria democràtica de la Comunitat Valenciana, i determinarà l'aplicació immediata del règim previst en la llei per als béns inscrits.

2. En tant es dicte resolució definitiva queden suspeses amb caràcter cautelar la tramitació de les llicències municipals de parcel·lació, edificació o demolició que pogueren existir, així com els efectes de les ja atorgades.

3. Igualment queda suspesa cautelarment qualsevol intervenció que pose en perill els valors del bé a protegir, així com qualsevol canvi d'ús d'aquest.

No obstant això, la Direcció General de Qualitat Democràtica, Responsabilitat Social i Foment de l'Autogovern, podrà autoritzar les actuacions esmentades quan considere que, en aplicació de les normes de protecció establides en la present resolució, manifestament no perjudiquen els valors del bé que motiven la incoació, així com les obres que per causa de força major o interès general hagueren de realitzar-s'hi inajornablement.

ANEXOS

Para la elaboración de los Anexos siguientes se ha utilizado, entre otros, la ficha del vigente Catálogo de Bienes y Espacios Protegidos de Paterna, aprobado en 2012 (BOP núm. 17 de 27/01/2015) y que formulado de forma independiente al PGOU constituye el instrumento complementario del planeamiento que establece el régimen jurídico urbanístico y patrimonial al que queda sometido el bien de conformidad con la Ley 5/2014, de 25 de julio, de Ordenación del Territorio, Urbanismo y Paisaje, de la Comunitat Valenciana (LOTUP); la obra de Vicent Gabarda Cebellán, en concreto la publicación *Els afusellaments al País Valencià (1938-1956)*. Publicaciones de la Universidad de València; N.º 1 (2007); y el artículo de Miguel Mezquida Fernández y Alejandro Calpe Vicente: *El Paredón de Paterna: una deuda con uno de los Espacios de Memoria más significativos del País Valenciano*, publicado en *Violencia, conceptualización, memoria, represión, estudios, monumentalización, exhumaciones. Valencia 1939-2020*; Diputación de Valencia, pp. 213-234. Se ha empleado también información alojada en el visor del Instituto Cartográfico Valenciano y en la sede electrónica del Catastro.

ANEXO I

A.- IDENTIFICACIÓN DEL BIEN LUGAR DE LA MEMORIA EL PAREDÓN DE EL TERRER DE PATERNA (VALENCIA).

a.1.- Denominación principal:

Paredón de *El Terrer* de Paterna

a.2.- Localización:

Provincia: Valencia
Comarca: Horta Nord
Municipio: Paterna

a.3.- Referencia Catastral:

0169620YJ2706N0001UJ (ocupando el propio bien y su entorno una parte de dicha Referencia Catastral, de aproximadamente unos 8.370 m²).
Superficie gráfica total de la Referencia Catastral: 103.352 m².
Ur. Polígono Norte 27 BI: A Suelo Clase Urbano. Uso principal: Suelo sin edificar.
Sector Plá del Retor (Antiguo PP Militares).
Titularidad privada.

a.4.- Cronología:

El paredón de *El Terrer* formó parte en sus orígenes de la galería de tiro del Campamento Militar de Paterna, cuya construcción se llevó a cabo en la década de 1920.

En 1923 se creó el 6º Regimiento de Artillería Ligera de Campaña cuya base se encontraba en las instalaciones del Campamento Militar de Paterna. Posteriormente, tras la guerra civil, se creará el Regimiento de Artillería 17 y el Regimiento de Artillería 43 (disuelto en 1960) con base también en este Campamento.

La galería estaba integrada dentro de las construcciones propias del *Campamento*, que contaba con todo lo necesario para el adiestramiento y alojamiento de tropas militares. Este complejo militar fue ampliándose a lo largo del siglo XIX, y finales del XX. Francisco de Castells, Coronel de Ingenieros, fue el encargado de efectuar algunas reformas en las instalaciones durante el año 1924.

La construcción de la galería tuvo que ver con los cambios logísticos que se estaban produciendo dentro del recinto, ya que hasta mediados del siglo XIX la práctica totalidad del campamento albergaba soldados del cuerpo de artillería.

La presencia de tropas de infantería era casi testimonial, pero en la segunda mitad del XIX se decidió incluir una mayor cantidad de soldados en el *Campamento* de esta arma, construyéndose un cuartel de Infantería. Por ello, se necesitaba un lugar para hacer prácticas de tiro, de ahí que se construyese la galería.

La galería contó con varias modificaciones a lo largo de los años; la más importante se registró con la llegada del fusil *Mauser* al ejército español, ampliándose la distancia de tiro de 85 m. a 100 m.

La galería de tiro de *El Terrer* es la única de las existentes en las instalaciones que se ha conservado hasta hoy. Su uso como galería de tiro propiamente dicha sería interrumpido a partir de 1939, aunque se desconoce si el doble uso que se le dio tanto como lugar de fusilamiento o galería de tiro se compaginaron en el tiempo.

El paredón estuvo en uso como lugar de fusilamientos desde abril de 1939 hasta 1956. A partir de este momento perdió la función de lugar de ejecución, y siguió empleándose en la instrucción militar de nuevos miembros del Cuartel de Paterna. Posteriormente, ya en democracia, la galería de tiro cayó en el olvido.

Hasta finales de los años 90 del siglo XX y principios del siglo XXI no se pusieron en marcha diferentes iniciativas por parte de colectivos memorialistas como el Ateneo Republicano de Paterna (ARPA), o el Grupo para la Recuperación de la Memoria Histórica de Valencia (GRMHV), promoviendo diversos actos de recuerdo y memoria y exigiendo la dignificación de este emblemático espacio de memoria.

Actualmente se ha configurado como un lugar de memoria donde cada 14 de abril y 1 de noviembre se realizan actos y encuentros por parte de familiares y organizaciones republicanas, sindicales, políticas, etc., en recuerdo de las víctimas.

B.- IDENTIFICACIÓN DE LOS VALORES MATERIALES, HISTÓRICOS O SIMBÓLICOS QUE JUSTIFICAN SU DECLARACIÓN.

Si bien la memoria democrática se transmite a través de los diferentes vestigios que han llegado hasta la actualidad: documentos, testimonios orales, relatos familiares, imágenes, grabaciones sonoras y audiovisuales; también a través de los lugares en los que se produjeron los tristes y trágicos acontecimientos que impidieron el desarrollo de una sociedad democrática es posible recuperar la memoria democrática.

Conxita Mir Curcó en su artículo *Acción Pública y regulación memorial del territorio* (Barcelona, 2009), en R. Vinyes (Ed.), *El Estado y la memoria. Gobiernos y ciudadanos*

frente a los traumas de la historia, pp. 523-547, RBA, expone que “*la recuperación de la memoria a partir de los elementos físicos, permite fijar el pasado en el territorio, puede ofrecer la oportunidad de utilizar el espacio público como un instrumento eficaz al servicio del aprendizaje democrático*”

La importancia esencial del paredón de *El Terrer* de Paterna estriba en constituir un testimonio excepcional de la brutal represión por parte de los vencedores en el territorio de la Comunitat Valenciana durante el final de la guerra civil y la dictadura.

Por tanto, su protagonismo histórico y simbólico, rodeado de hechos traumáticos, exige su protección como lugar de la memoria así como su debida dignificación e interpretación. De forma que quede fijado materialmente el pasado y se contribuya de esta manera al estudio de un espacio vinculado al terror en donde se cometieron todo tipo de vulneraciones de los Derechos Humanos tras la guerra civil y durante la dictadura por quienes se alzaron contra el poder legítimamente constituido de la II República y acudieron a la violencia como medio de defender e imponer sus ideas, su ideología y su proyecto político.

Además, su relevancia para la Comunitat Valenciana es manifiesta. En la Comunitat Valenciana existen escasos ejemplos de este tipo espacio; es el caso de la ciudad de Castellón de la Plana donde se emplazó un monolito junto al *Riu Sec* en donde fueron fusilados mas de 700 víctimas, en el Cementerio Municipal de Denia (52 fusilados), junto a la antigua tapia del que fue cementerio civil que todavía conserva los impactos de algunos disparos. También fueron usadas como tal las tapias de los cementerios de Alzira y Lliria.

b.1.- Valores materiales

El interés material o físico del espacio el paredón de *El Terrer* estriba en el mantenimiento en pie de una instalación originariamente militar, de singular tipología, que vio con el tiempo transformado su uso de galería de tiro a paredón de ejecuciones de los opositores al régimen fascista alumbrado al final de la guerra civil.

En la actualidad el conjunto está compuesto por el propio muro de mampostería, el foso y el muro paralelo. El sistema constructivo empleado para su construcción era el existente en la época: muro de piedra y mampostería.

Actualmente es visible una mínima parte de lo que en su momento fue el conjunto original, en buena parte debido al total abandono que viene padeciendo este lugar (utilizándose frecuentemente como vertedero ilegal).

b.2. Valores históricos y simbólicos

Además el paredón de *El Terrer*, constituye un elemento de especial relevancia simbólica e histórica de la Comunitat Valenciana, como lugar de fusilamiento y ejecuciones masivas, con alcance simbólico tanto para la propia población de Paterna, como para el conjunto del territorio valenciano y cuyo recuerdo permanece vivo en la memoria colectiva.

El contexto histórico por el que es conocido este lugar es el del fin de la guerra civil y la posterior postguerra, ya que en dicho espacio fueron fusiladas aproximadamente 2.238 personas desde el año 1939 hasta 1956, de las posibles 2.981 asesinadas en la provincia de Valencia.

El Terror fue el lugar elegido por la dictadura para asesinar a miles de personas. Fue el lugar de fusilamiento de gentes de toda la Comunitat Valenciana (191 municipios) y también de otros lugares del Estado español (41 municipios), quedando representadas 40 de las 52 provincias que había en la época.

Se trataría del segundo lugar del territorio nacional con más ejecuciones, tras el cementerio del Este de Madrid.

La guerra civil constituyó un trágico período de dolor y sufrimiento que ensangrentó la vida y la memoria de infinidad de personas. Esta tragedia se prologó, tras la victoria de las tropas rebeldes, durante la posterior dictadura franquista.

Con el fin de la guerra civil, la represión franquista comenzó de manera firme y sistemática en la Comunitat Valenciana manifestándose esta en el propio paredón.

En el cementerio de Paterna se recogieron entre otros asesinatos, los cadáveres procedentes de la aplicación de la mayor parte de las sentencias dictadas en juicios sumarísimos y Consejos de Guerra por los ilegítimos tribunales militares de la ciudad de Valencia y de otros municipios.

Hasta Paterna eran enviados todos los sentenciados a muerte por el Tribunal Militar de Valencia, centralizando gran parte de la represión franquista de la provincia y casi la mitad de la Comunitat Valenciana.

A las primeras detenciones selectivas de autoridades republicanas (alcaldes, concejales, gobernadores civiles, líderes de partidos marxistas y organizaciones sindicales socialistas y anarquistas, algún representante militar) siguieron masivas detenciones de simples militantes, obreros y profesionales que se habían opuesto de una forma u otra al golpe militar, o manifestaron en algún momento su lealtad a la República.

A diferencia de lo ocurrido en el resto del Estado, en el caso de la provincia de Valencia, las sentencias dictadas en la capital de la provincia no se llevaron a cabo en la propia ciudad ni en las tapias de su cementerio ni en los patios de sus cuarteles sino que fueron aplicadas en el campo de tiro de *El Terror* de Paterna y enterrados en su cementerio.

Las víctimas que llegaban a dicho lugar procedían de diversos penales. La mayoría venían de la Prisión Celular o *Cárcel Modelo* y del Penal de San Miguel de los Reyes, aunque también de prisiones menores como la Prisión Militar de Monteolivete, la Prisión Convento de Santa Clara de Mujeres, o centros provisionales como la Prisión de las Torres de Quart, todos ellos situados en Valencia. También se han documentado casos en los que se trasladaron víctimas desde otros partidos judiciales, como Llíria, Gandía o Xàtiva.

La *saca* de condenados del día, enviados desde los diferentes centros penitenciarios, eran previamente puestos en *capilla* para que si lo deseaban se pudiesen confesar. Poco después se les maniataba y se les subía a camiones para ser trasladados hasta Paterna. Según distintos testimonios, los presos llegaban en camión hasta la misma galería de tiro, y dependiendo de la cantidad de sentenciados a muerte, podían realizarse diferentes *tandas* de fusilamiento. La población local que vivía en las zonas aledañas oía los disparos de cada una de las ejecuciones.

Según las fuentes orales y bibliográficas, los presos llegaban en el camión hasta la misma galería de tiro y la ejecución podía hacerse de dos formas diferentes. La primera de ellas era colocarlos contra la tapia y realizar la ejecución (esta forma era la habitual en toda la geografía española); pero en Paterna se contempló una segunda forma de llevar a cabo los pelotones de fusilamiento:

Atendiendo al horario de ejecución (mañana o tarde) y al posicionamiento del sol en el horizonte, las víctimas podrían haber sido situadas sobre el muro, colocándose el pelotón de ejecución en uno o en otro sentido:

Estos mismos testimonios señalan también que aprovechando la forma de la galería de tiro se subía a los reos a ella para que cuando se produjeran los disparos de la ejecución, estos cayeran al suelo y de ahí fueran recogidos por un carromato que los llevaría directamente al cementerio de Paterna, a escasos 500 m. de *El Terrer*.

El camino que recorría este carro se le llamó popularmente el *Camí de la Sang*, debido al reguero de sangre que se formaba tras cada ejecución.

Los primeros ejecutados en Paterna lo fueron el 2 de abril de 1939, apenas tres días después de la entrada de la tropas franquistas en la ciudad de Valencia y salvo alguna excepción, este *proceso* fue el habitual para todas las víctimas conducidas hasta Paterna, sobre todo en los primeros años de la dictadura, cuando la represión fue dura y sistemática, siendo rara la semana en la que no se realizaban fusilamientos, a razón de, aproximadamente, quince a treinta personas en cada una de las *sacas*, aunque en ocasiones, como fue el caso de noviembre de 1939, se realizaron siete *sacas*, con un total de 318 condenados, ejecutándose en algún momento a cincuenta personas en un mismo día.

Durante los años sucesivos, y aunque el ritmo fue menor, no se detuvieron las ejecuciones hasta los años 50, momento en el que fueron prácticamente muy residuales y muy concretas, al tratarse fundamentalmente de guerrilleros antifascistas (*maquis*). Doroteo Ibáñez Alconchel, miembro del Partido Comunista de España y de la Agrupación Guerrillera de Levante y Aragón, sería el último represaliado en Paterna el 10 de noviembre de 1956.

Los pelotones de fusilamiento estaban formados por miembros del ejército sublevado y de la Guardia Civil. En los primeros meses también está datado la participación de miembros de Falange. El cambio de unos piquetes de fusilamiento por otros no fue drástico sino gradual, produciéndose entre finales de 1939 y principios de 1940. Sería a partir de 1941 cuando la Guardia Civil acabó asumiendo el cometido de ejecutar las penas capitales.

El paredón de *El Terrer*, no fue el único enclave utilizado para materializar los fusilamientos durante la postguerra en el término municipal de Paterna, fueron utilizadas también las tapias del propio cementerio municipal.

Por todo ello, el paredón de *El Terrer* de Paterna tiene una indiscutible y singular relevancia histórica para el pueblo valenciano, y es un espacio esencial para afianzar la conciencia simbólica de identificación y cultura democrática valenciana, situándolo entre los más destacados del panorama memorialista del Estado. En suma, se trata de un espacio fundamental que actúa como revitalizador de la memoria democrática.

C.- DESCRIPCIÓN Y DETERMINACIÓN DE LAS PARTES DEL BIEN Y DE SU ENTORNO QUE SON OBJETO DE INSCRIPCIÓN.

c.1.- Son elementos objeto de inscripción el muro de ejecuciones o *paredón* y los elementos asociados al mismo (impactos de proyectiles) así como un entorno de aproximadamente unos 8.370 m². Asimismo, deberán ser inscritos todos aquellos elementos que en la actualidad se encuentren ocultos a la vista y los que en un futuro (tras trabajos arqueológicos, de restauración, de conservación y puesta en valor) podrían exhumarse.

Según Francisco de Castells, Coronel de Ingenieros, que fue el encargado de efectuar ciertas reformas en las instalaciones de Paterna durante el año 1924, en su trabajo sobre la propia estructura (*Campamento militar de Paterna -Valencia-*. Memorial de Ingenieros del Ejército -Madrid, 1924), la galería de tiro (*Paredón*): *“Tiene 85 metros de longitud, que van a ser ampliados muy en breve hasta 100, mediante un retorno o trozo de 25 que se le ha de agregar, por 6,50, término medio de altura. En la parte anterior existe un foso de 2.30 de anchura por 1.80 de profundidad y en la parte posterior (cuyo talud está revestido con muros de mampostería ordinaria, en forma de escalones, para contener las tierras...) [...] En el citado foso existen nueve puestos de observación, blindados, para los sirvientes de los blancos y otro para el oficial”.*

c.2.- En cuanto al *Paredón*, se trata de una construcción militar de mampostería trabada con hormigón y revestida con una potente capa de este mismo material utilizada en origen como galería de tiro de adiestramiento militar.

El conjunto está compuesto por el propio muro de mampostería, el foso y el muro paralelo. El sistema constructivo empleado para su construcción era el existente en la época: muro de piedra y mampostería.

Actualmente la altura de la estructura oscila entre 1,20 y 1,50 m. debido a la importante sedimentación y aterramiento del entorno y presenta una anchura de 0,6 m. En su parte frontal se observan 3 aberturas, de las cuales una de ellas está casi cegada por completo debido a la colmatación y movimientos de tierras realizados en el pasado cerca del muro. Se desconoce si existe alguna otra abertura.

- La primera abertura tiene una boca de 1,25 m., una altura de 1,26 m. y una profundidad de 1,70 m.
- La segunda posee una abertura de 1,35 m., una altura de 1 m., y una profundidad de 1,40 m.
- En cuanto a la tercera abertura, casi cegada, posee una anchura de 1,10 m y un espacio abierto de 0,1 m. de altura.

De las dos aberturas no cegadas se puede apreciar que sus paredes están hechas de piedra con bóveda de piedra y hormigón.

Existe un antemuro o muro paralelo, en el punto más alejado de la carretera, a una distancia que oscila entre 2,85 y 3 m.

Según algunos testimonios *El Terrer* estaría formado por una montaña de 10 m. de altura por 100 m. de largo con un muro de cemento que sustentaría la montaña artificial y otro muro que soportaba la pirámide de tierra.

c.3.- En la actualidad tanto el paredón como el supuesto *Camí de la Sang* se encuentran deteriorados dada la utilización del entorno como vertedero de tierras y escombros que ha producido el soterramiento del muro y el borrado del camino. Algunas intervenciones de entidades memorialistas han limpiado y despejado de escombros la zona del bien. Hoy el estado del paredón es lamentable, todo el foso de la galería de tiro se encuentra colmatada por tierra y ocasionalmente escombros, ya que la zona ha sido utilizada para deshacerse ilegalmente de material constructivo. El relleno de tierras que oculta parcialmente el muro y que se ha venido produciendo a lo largo de los años no permite que se aprecie el muro en su magnitud y por ende el proceso de fusilamiento que se realizaba.

Como elementos adicionales deben considerarse los grafitis y pintadas que se han ido realizando sobre la superficie del muro.

No se han realizado actuaciones recientes en el propio elemento, aunque en la actualidad se están llevando a cabo actuaciones de limpieza e intervención paisajista en la zona.

c.4.- El entorno a inscribir, 8.372 m², se ha hecho coincidir aproximadamente con el que figura en la ficha del vigente Catálogo de Bienes y Espacios Protegidos de Paterna. Dicho entorno se corresponde con el espacio de actividades a desarrollar previstas como lugar de la memoria.

c.5.- Otros bienes adyacentes. Patrimonio memorialista ubicado en el entorno.

Estos elementos quedan en la actualidad fuera de esta declaración de Lugar de la Memoria a la espera de una posterior declaración que podría darse incluyéndolos en un itinerario de la Memoria por su intrínseca relación con el espacio memorialista.

c.5.1.- Camí de la Sang.

Se desconoce con claridad tanto su trazado original como su cronología.

En cuanto a su trazado en la actualidad no puede identificarse claramente su antiguo recorrido, únicamente se pueden realizar hipótesis mediante el análisis de fotos aéreas antiguas. En este sentido se trataría de un camino que iría prácticamente en línea recta desde *El Terrer* hasta el cementerio. El firme del camino es el propio terreno natural de la zona.

Algunos testimonios señalan un trayecto alternativo que atravesaría el núcleo urbano de Paterna.

Parece ser que las primeras veces que se utilizaron vehículos para transportar los cadáveres a las fosas provocó la protesta de las autoridades locales por el escándalo que implicaba el reguero de sangre que esto suponía; se cambió el trayecto hasta el cementerio, creando un acceso directo a través de los campos de algarrobos.

Se desconoce también su cronología dado que existen distintas hipótesis de trabajo. Al respecto una que indica que el camino ya existía antes de que el ejército adquiriera la

propiedad de los terrenos y otra que establece que se construiría *ex profeso* para ser empleado en el traslado de los cuerpos asesinados hacia el cementerio.

c.5.2.- Cementerio Municipal. Durante un largo período de tiempo (1939-1956) tanto las tapias del cementerio como el cercano campo de tiro serían mudos testigos de las ejecuciones perpetradas por el franquismo para borrar todo atisbo de democracia.

c.5.3.- Fosas comunes del cementerio. Serían también las 154 fosas comunes en las que se encuentran las víctimas de las ejecuciones un espacio memorialista de especial relevancia, así como el memorial que próximamente se construirá dentro del espacio cementerial.

Algunas fuentes documentan otros lugares de muertes violentas fuera del entorno de *El Terrer*, como es el caso de la tapia el *Picadero* del cuartel militar de Paterna (Gabarda, 2007) o la *Creu* (cruz del término que separa el municipio de Paterna del de Benimàmet); y el *Pont de la Mort* (según testimonios orales).

D.- DELIMITACIÓN CARTOGRÁFICA CON SUS CORRESPONDIENTES COORDENADAS GEOGRÁFICAS.

d.1.- Coordenadas:

Punto centroide. Huso 30 ETRS89

UTMe 720411
UTMn 4376666
Altura: 64 m.s.n.m.

La delimitación literal del bien y del entorno de protección declarado Lugar de la Memoria el paredón de *El Terrer* de Paterna comprende un polígono irregular ubicado dentro de la parcela 0169620YJ2706N0001UJ del Polígono N 27, Sector *Plá del Retor* (Antiguo PP Militares) y delimitado por las siguientes coordenadas (sentido horario).

PUNTO	X	Y
1 NE	720446	4376709
2 E	720456	4376675
3 SE	720470	4376631
4 SW	720364	4376608
5 W	720354	4376662
6 NW	720349	4376694

La línea del propio paredón dentro del anterior espacio transcurriría en línea recta de E a W, aproximadamente, por las coordenadas siguientes:

X	Y
720454	4376645
720431	4376641
720392	4376632
720361	4376625

El espacio delimitado se encuentra situado en un suelo rural sin uso desarrollado hasta el momento. El polígono así delimitado por su lado E discurre por el borde de una parte de la carretera que une Paterna con Valterna, mientras que su lado W se configura con el vial que conduce al Colegio Jaime I. Estos dos ejes se unen en su parte S en la zona delimitada por la zona de árboles que termina en la explanada anterior al Colegio Jaime I.

Su acceso se realiza por la CV-365 (V-615), salida en el kilómetro 1, salida Feria Valencia. Después se coge el desvío con dirección Parking Jaime I-Lloma Llarga, tras 300 m. y tras pasar el vallado del colegio Jaime I, a mano izquierda junto a un camino de tierra de anchura variable que llega hasta el cementerio, conocido tradicionalmente como *Camí de la Sang*. El paisaje circundante está formado por matorral bajo, salpicado de algarrobos y pinos, un tanto degradado por movimientos de tierras y la utilización, en el pasado, de los alrededores como vertederos incontrolados.

E) INSTRUCCIONES PARTICULARES DE PROTECCIÓN Y USOS COMPATIBLES, SEÑALIZACIÓN Y DIVULGACIÓN. NORMATIVA DE PROTECCIÓN DEL LUGAR DE LA MEMORIA EL PAREDÓN DE EL TERRER DE PATERNA Y DE SU ENTORNO.

PRIMERO.- Objeto.

La presente resolución tiene por objeto declarar Lugar de la Memoria el paredón de *El Terrer*, sito en el término municipal de Paterna y su entorno (Valencia).

El paredón de *El Terrer* de Paterna es un Lugar de Memoria en cuanto está indisolublemente asociada al patrimonio memorialista del final de la guerra civil y la dictadura.

SEGUNDO.- Régimen e inscripción del bien.

Conforme al art. 24 de la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, de memoria democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana, la inscripción de un lugar o itinerario de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana en el correspondiente catálogo supondrá un reconocimiento singular y la aplicación del régimen general de protección establecido en la ley.

TERCERO.- Régimen particular de protección y conservación.

1.- Las personas propietarias, titulares de derechos o simples poseedoras de los terrenos o inmuebles inscritos como lugar de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana deberán en todo caso:

a) Realizar las actuaciones de conservación, protección y mantenimiento en razón de su condición de lugar de la memoria democrática, de manera que se garantice la salvaguarda de sus valores.

b) Utilizar los bienes de modo compatible con los valores intrínsecos a su condición.

c) Ejecutar las obras o actuaciones para la conservación, mantenimiento o custodia ordenadas por el Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos

y las Libertades Públicas, u órgano que corresponda de conformidad con la disposición transitoria primera de la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, de memoria democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana, a la vista de los informes técnicos de los que se desprenda dicha necesidad, cuyo coste no supere el 50% del valor del bien de que se trate.

d) Facilitar al Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas, u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, las actividades de inspección así como todas las actuaciones tendentes a evitar la destrucción y deterioro del bien.

2.- Corresponde al Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas, u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, asesorar sobre aquellas obras y actuaciones precisas para el cumplimiento del deber de conservación.

3.- El Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas, u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, de memoria democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana, colaborará en la conservación, mantenimiento y rehabilitación de conformidad con la citada Ley.

CUARTO.- Usos permitidos.

4.1.- Los usos permitidos serán aquellos tendentes a la conservación, restauración, y rehabilitación, puesta en valor y disfrute del bien y su entorno y que contribuyan a la consecución de dichos fines sin degradar su imagen o poner en peligro su conservación ni alterar sus valores memorialistas.

4.2.- Los usos permitidos deberán en todo caso:

a) Respetar el mantenimiento del volumen, la tipología, la morfología, la distribución y el cromatismo del paredón de *El Terror*, favoreciendo la conservación de los elementos básicos que definen su forma de articulación. En particular se prohíbe el enlucido del muro.

b) Respetar el mantenimiento de todos los elementos accesorios que definen del paredón de *El Terror*, en especial los agujeros provocados por los impactos de los disparos de cualquier naturaleza.

4.3.- No está permitido realizar actividad alguna que pueda llevar al deterioro del bien protegido ni de su entorno, o que implique el menosprecio de la dignidad de la memoria de las víctimas ejecutadas, quedando solo permitidas las actividades encaminadas a la dignificación del lugar, el homenaje a las víctimas y sus familiares o las dirigidas a establecer rutas de la memoria democrática, actividades didácticas y similares.

4.4.- No se autorizará ninguna edificación en su entorno cualquiera que sea su uso, excepto aquellas edificaciones vinculadas a la protección y/o divulgación del bien.

4.5.- Se prohíbe el acceso con vehículos motorizados a zonas o viales incluidos en el entorno que en la actualidad no se encuentren asfaltados, con la excepción de los vehículos de uso agrícola, ganadero, forestal y patrimonial.

4.6.- Quedan expresamente prohibidos el vertido de residuos, los movimientos de tierras y excavaciones, salvo aquellos movimientos y actuaciones que sean necesarios para el estudio, conservación y puesta en valor del bien.

QUINTO.- Obligaciones y derechos.

5.1.- Las personas propietarias, titulares de derechos o simples poseedoras de los terrenos o inmuebles inscritos como lugar de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana, además de las obligaciones a las que se refiere el artículo 3 deberán en todo caso:

a) Comunicar al Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas, u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, las transmisiones o actuaciones que, en relación con los bienes inscritos, efectúen por cualquier título, causa o circunstancia, así como los daños u otras afectaciones que sufran los mismos.

b) Permitir su señalización, conforme a lo establecido en el artículo 28 de la Ley 14/2017, de 10 de noviembre de la Generalitat de Memoria Democrática y para la convivencia de la Comunitat Valenciana.

c) Permitir la visita pública en días y horas previamente señalados. El cumplimiento de esta obligación podrá ser dispensado total o parcialmente por el Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, cuando medie causa justificada.

d) Cuantas otras obligaciones se les impongan expresamente por la normativa de aplicación en materia de memoria democrática y patrimonio cultural valenciano.

5.2.- Las personas propietarias, titulares de derechos o simples poseedoras de los terrenos o inmuebles inscritos como lugar de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana, tienen los siguientes derechos:

a) Recibir asesoramiento por parte del Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas u órgano que corresponda, de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, en todo lo relativo a la conservación y protección del bien.

b) Solicitar subvenciones u otras medidas de fomento que puedan establecerse para su conservación.

SEXTO. Régimen de intervención administrativa.

1.- El Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, podrá impedir cualquier derribo y suspender cualquier clase de obra o intervención que sea necesarias para salvaguardar la integridad de un bien inscrito en el catálogo de lugares de la memoria.

2.- Las entidades locales deberán comunicar al Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas, u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, con carácter previo a su tramitación, las solicitudes de licencia de derribo, de obra o intervención que les sean formuladas y afecten a un lugar de la memoria inscrito.

3.- De conformidad con lo que prescribe el artículo 27 de la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, los instrumentos de planificación territorial y el planeamiento urbanístico municipal establecerá determinaciones de ordenación acordes con el régimen de protección establecido para los bienes inscritos en el Catálogo de lugares e itinerarios de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana.

4.- El planeamiento urbanístico incluirá los lugares inscritos en el correspondiente catálogo mediante ficha individualizada y con grado de protección adecuado a la preservación de dichos bienes.

5.- De igual manera, en las actuaciones sometidas a los instrumentos de prevención y control ambiental según la legislación vigente, se adoptarán las medidas protectoras y cautelares necesarias para conservar los bienes inscritos en el Catálogo de lugares e itinerario de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana.

6.- Con la finalidad de salvaguardar los valores que motivaron la inscripción en el catálogo, será necesaria la autorización del Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas, u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, para cualquier cambio o modificación que se desee llevar a cabo en un lugar de la memoria y que puede afectar a su conservación, tanto de todo tipo de obras o intervención, incluyendo remociones del terreno, como cambios de uso, cableado, antenas y conducciones aparentes.

7.- La solicitud de autorización deberá acompañarse con un proyecto de conservación correspondiente a la intervención que se debe realizar obra o intervención y su repercusión sobre la conservación de los valores del bien inscrito.

8.- La autorización se entenderá caducada si transcurriera un año sin haberse iniciado las actuaciones para las que fue solicitada.

9.- Se prohíben el almacenaje al aire libre de materiales y el vertido de residuos. La señalización del lugar para su dignificación deberá ajustarse a la tipología que se establezca y será armónica con el lugar y su significado histórico.

SÉPTIMO.- Patrimonio arqueológico.

Para la realización de intervenciones arqueológicas en el Bien declarado Lugar de la Memoria se deberá presentar una propuesta de intervención que deberá definir su alcance en los términos que prescribe la Ley 4/98, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, modificado por la Ley 9/2017, de 7 de abril, e ir acompañada de la documentación técnica oportuna que permita su evaluación patrimonial. También deberá especificar la ubicación así como adjuntar las fotografías que permitan constatar la situación actual y su transcendencia patrimonial.

OCTAVO.- Patrimonio memorialista protegido.

1.- Forman parte del patrimonio protegido el muro y sus elementos así como un entorno de 8.370 m² y todos aquellos elementos que en la actualidad se encuentren ocultos a la vista y los que en un futuro (tras trabajos arqueológicos, de restauración, de conservación y puesta en valor) pudieran, en su caso, exhumarse.

2.- Asimismo, quedan protegidos como bienes muebles del área declarada y gozarán de la misma protección, todos aquellos elementos actuales o futuros, que se instalen en el espacio declarado para la dignificación y homenaje a las víctimas.

NOVENO.- Señalización y difusión.

1.- El Instituto Valenciano de la Memoria Democrática, los Derechos Humanos y las Libertades Públicas, u órgano que corresponda de conformidad con la Ley 14/2017, de 10 de noviembre, procederá a la señalización del bien protegido mediante la señalética corporativa sobre memoria democrática aprobada.

2.- Dicho órgano adoptará las medidas oportunas para la difusión y divulgación de los lugares de la memoria así como de los valores que representa.

DÉCIMO.- Régimen sancionador.

1.- El incumplimiento de las obligaciones y deberes previstos en los preceptos anteriores dará lugar a la exigencia de la correspondiente responsabilidad sancionadora en los términos del art. 59 y siguientes de la Ley 14/2017.

2.- De igual manera, el incumplimiento de las obligaciones y deberes establecidos en los preceptos anteriores sobre el régimen de protección, usos compatibles y medidas cautelares, facultará a la Generalitat Valenciana la expropiación forzosa de los terrenos e inmuebles inscritos como lugares de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana, por causa de utilidad pública o interés social. Constituirá además causa de interés social para la expropiación por la Generalitat Valenciana el peligro de destrucción o deterioro irreparable del bien.

F) MEDIDAS CAUTELARES PARA LA PROTECCIÓN Y CONSERVACIÓN DEL BIEN.

1.- La iniciación del presente procedimiento de declaración e inscripción del bien en el catálogo de lugares e itinerarios de la memoria, lleva aparejada la anotación preventiva del bien en el Catálogo de lugares e itinerarios de la memoria democrática de la Comunitat Valenciana, y determinará la aplicación inmediata del régimen previsto en la ley para los bienes inscritos.

2.- En tanto se dicte Resolución definitiva quedan suspendidas con carácter cautelar la tramitación de las licencias municipales de parcelación, edificación o demolición que pudieran existir, así como los efectos de las ya otorgadas.

3.- Igualmente queda suspendida cautelarmente cualquier intervención que ponga en peligro los valores del bien a proteger, así como cualquier cambio de uso del mismo.

No obstante, la Dirección General de Calidad Democrática, Responsabilidad Social y Fomento del Autogobierno, podrá autorizar las actuaciones mencionadas cuando considere que, en aplicación de las normas de protección establecidas en la presente resolución, manifiestamente no perjudican los valores del bien que motivan la incoación, así como las obras que por causa de fuerza mayor o interés general hubieran de realizarse inaplazablemente.

<p>LLOC DE LA MEMÒRIA EL TERRER/PAREDÓ (PATERNA)</p>	<p>EL TERRER / PAREDÓ</p> <p>ENTORNO</p> 		<p>25 0 25 50</p> 	 <p>GENERALITAT VALENCIANA</p>
--	--	--	---	---

4376500

720500

720500

4376500